

อาจารย์ป่วย กับความเจ็บ ในต่างแดน

ธงชัย วินิจจะกุล

กันยายน ๑๙๙๙

กราบเรียน ท่านอาจารย์ป่วยที่เคารพ

บรรณาธิการ *สารคดี* ขอให้ผมเขียนบันทึกความทรงจำที่มีต่ออาจารย์ แต่ผมเขียนไม่ได้

ผมทราบดีว่าอาจารย์ขอให้ผมเขียนให้แก่มผมและเพื่อน ๆ มากานแล้วสำหรับการกระทำใด ๆ ที่พวกเราได้ล่วงเกินอาจารย์ท่ามกลางความขัดแย้งทางความคิดเมื่อ ๒๐ กว่าปีก่อน

แต่ผมขอฝากข้อเขียนที่ดีพิมพ์พร้อมจดหมายนี้มาเป็นการขอโทษอีกครั้ง

ขอฝาก *สารคดี* ส่งจดหมายนี้ถึงอาจารย์ด้วยครับ

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

ธงชัย วินิจจะกุล

คงไม่จำเป็นต้องเริ่มด้วยบทสรรเสริญอาจารย์ป่วยอย่างที่คงได้อ่านกันมากมายในหน้าหนังสือพิมพ์ คำสรรเสริญจากบางท่านทำให้ถอดคิดไม่ได้ว่า เราถนัดสรรเสริญสามัญชนคนดี ๆ ต่อเมื่อเขาจากไปแล้วเท่านั้น

ข้อเสนอให้จัดสร้างอนุสาวรีย์อาจารย์ป่วยบอกถึงความ "เวอร์" ที่เรามักทำให้มนุษย์กลายเป็นเทวรูปเทวดาสำหรับบูชา กราบไหว้จนแทบจะแตะต้องไม่ได้ เมืองพุทธอย่างเรากลับยึดติดกับเทวดากันเกลื่อนเมืองจนไม่รู้ว่าเกิดวิกฤตขนาดไหนหากปราศจากเทวดาเหล่านั้น

อาจารย์ป่วยคงไม่ปรารถนาจะ

ถูกนับเป็นหนึ่งในบรรดาเทวรูปเทวดาที่ทำให้ผู้คนงมงายกันหนักเข้าไปอีก

คำสรรเสริญอาจารย์ป่วยล้วนสอดคล้องกันถึงความซื่อสัตย์สุจริตและกล้าหาญของท่านในฐานะข้าราชการ ปัญญาความสามารถในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ และอุดมคติที่มุ่งช่วย

เหลือคนยากจนเสียเปรียบในสังคมไทยในฐานะมนุษย์เดินดินคนหนึ่ง

เกียรติประวัติทั้งหมดนี้ประมวลจากตลอดชีวิตการทำงานของท่านจนถึงปี ๒๕๑๙ เมื่อสังคมไทยขับไล่ไล่ส่งท่านออกไปเมื่ออายุ ๖๐ ปี

เกี่ยวกับผู้เขียน : รศ. ดร. ธงชัย วินิจจะกุล

รองนายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี ๒๕๑๙ ปัจจุบันสอนหนังสืออยู่ที่มหาวิทยาลัยวิสคอนซินแมดิสัน ประเทศสหรัฐอเมริกา

แล้ว ๒๐ ปีสุดท้ายในความเจียมของท่านละ ?

เคยลองคิดไหมว่า ความเจียมของอาจารย์ป่วยบอกอะไรแก่เราบ้าง ?

อาจารย์ป่วยประสงค์จะบอกเราอย่างไรหรือไม่มีอาหาราบได้ แต่ความเจียมของท่านเป็นอรรถที่ชวนให้เราได้คิดมากมายเกี่ยวกับชีวิตและสังคมไทย

ใครก็ตามที่มีชีวิตอยู่กับการคิด พูด เขียน แต่จับปล้นกลับไม่สามารถพูดหรือเขียนได้อีก ชีวิตในความเจียมคงจะเจ็บปวดน่าอึดอัดจนยากจะบรรยายได้

ยิ่งสติปัญญาของท่านยังรับรู้ความเป็นไปในเมืองไทยรวมทั้งเหตุการณ์พฤษภา ๓๕ และวิกฤตเศรษฐกิจล่าสุด แต่กลับไม่สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือแสดงความคิดเห็นใดๆ ได้

แม้อาจารย์ป่วยจะปรับตัวได้ เราน่าจะลองพินิจถึงสภาวะเช่นนั้นดูบ้าง

นอกจากชวนให้เรานึกถึงเวชในชะตากรรมของปัจเจกบุคคลแล้ว ความเจียมของอาจารย์ป่วยอาจมีความหมายมากกว่านั้น

ความเจียมของท่านเกิดขึ้นในขณะที่ท่านกำลังต่อสู้กับการไปปดมดเท็จของรัฐบาลต่ออาชญากรรมที่ผู้ทรงอำนาจในสังคมไทยและกลไกรัฐร่วมกันก่อขึ้น ท่านต่อสู้กับการปกปิดไม่รับผิดชอบที่ยังคงสืบเนื่องมาจนถึงวันนี้

ในขณะที่สังคมไทยถูกปิดปาก เสียงของท่านดัง เป็นความหวังอยู่ไกลโพ้น ท่านทำงานหนักจนจับปล้นกลับกลายเป็นความเจียมสนิท

ความเจียมของท่านฟ้องถึงความทารุณโหดร้ายและด้านที่อัปลักษณ์ของสังคมไทย ในขณะที่คนที่พูดและเขียนได้กลับยังยกย่องสรรเสริญอาชญากรรมอยู่ทุกวันนี้

ความเจียมคือความสัตย์ ในขณะที่เสียงแข็งแซ่คือการหลอกลวงตัวเองอย่างน่าอนาถ

เรื่องที่ยังไม่ได้พูดและพูดไม่ได้คือความจริง ส่วนประวัติศาสตร์ที่เขียนอ่านกันอยู่ทุกวันนี้กลับเต็มไปด้วยการประจบประแจงและหลอกลวงกันเอง

ความเจียมคือยาขม ส่วนเรื่องราวที่บอกเล่ายากันแข็งแซ่ทุกวันนี้คือยาแก้ลมประสาท

เมื่อสังคมไทยอ้าปากได้ ก็กลับไอ้อวดอหังการอยากจะเป็น

เสือเศรษฐกิจ เราพากันระเริงหลงใหลกับความผันผวยหุที่จะบันดาลให้ไทยเป็นเมืองคนรวย เป็นใหญ่ทางเศรษฐกิจ ความฟุ้งเพื่อเห่อเหิมถูกหล่อเลี้ยงด้วยคำหวานของศาสตราจารย์มากหน้าหลายตา รวมทั้งนักมายากลทางการเงิน

เสือด่วนนี้เติบโตด้วยมายากล ขย้ากินทรัพย์สินและทุกอย่างที่แปรเป็นสินค้าได้ รวมทั้งชีวิตของคนด้อยโอกาส

แต่แล้วเสือเศรษฐกิจกลับเป็นแค่ความเพ้อเจ้อ พูดกันไปตามมาตรฐานความเท็จและการหลอกลวงกันและกัน รวมทั้งหลอกลวงตัวเองด้วย

เรามีโอกาสที่จะพูด แต่เราไม่ได้เรียนรู้ที่จะพูดความจริง อาจารย์ป่วยไม่มีโอกาสพูด แต่ความเจียมของท่านกลับเต็มไปด้วยความซื่อสัตย์และเคารพตัวเองที่เราสามารถดูชมได้ยืนได้ฟังเมื่อไรก็ได้

น่าเสียดายที่เราไม่เคยคิดจะฟังความเจียมของอาจารย์ป่วย

ยี่สิบปีหลังของชีวิตในความเจียม อาจารย์ป่วยเลือกที่จะใช้ชีวิตอยู่ต่างแดน ทั้ง ๆ ที่คงไม่ต้องสงสัยอีกต่อไปแล้วว่า ท่านรักแผ่นดินเกิดของท่านมากขนาดไหน

ท่านไม่ต้องพูด ไม่ต้องเขียน แต่ความเจียมในต่างแดนเปรียบเสมือนคำถามต่อสังคมไทยที่ไม่กล้าเผชิญหน้ากับความสัตย์จริงที่อัปลักษณ์ ไม่กล้าชำระสะสางอดีตที่คร่าชีวิตคนนับร้อยและทำร้ายท่านอย่างเจ็บปวด สังคมไทยกลับไม่นำพา ปลอ่ยให้อาชญากรรมผู้ใช้อำนาจบาตรใหญ่ลอยนวลและเป็นใหญ่เป็นโตขึ้นอีก

ความเจียมในต่างแดนคือคำถามต่อวัฒนธรรมทางการเมืองที่เคยตัว ปลอ่ยปละละเลย ไม่กล้ารับผิดชอบกับปัญหาใหญ่น้อยทั้งหลายตั้งแต่ความบกพร่องจนถึงการโกงบ้านกินเมืองและอาชญากรรมของรัฐ

ความเจียมในต่างแดนคือคำถามต่อสังคมไทยที่กล้าตัวเข้าไปในความหลงระเริงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ ด้วยเศรษฐกิจและเศรษฐกิจแบบ “หลอกลวงตัวเอง”

ความเจียมยืนตระหง่านในต่างแดน เพื่อเป็นกระจกเงาบานใหญ่ให้สังคมไทยส่องดูตนเอง และคอยเตือนสติสังคมไทยให้อยู่กับอุดมคติและเคารพความสัตย์

ความเจียมของอาจารย์ป่วยชวนให้นึกถึงเวชในชะตากรรมของสังคมไทยที่ไม่รู้จักดูกระจกเงาและไม่รู้จักฟังความเจียม

อาจารย์ป่วยไม่พูดและไม่เขียนตลอด ๒๐ ปีหลังของชีวิต

ภาพ : ปิตรี ถึงการจน
ทแบงเอ

ท่าน แต่ “สันติประชาธรรม” ยังคงก้องอยู่ทุกวันนี้
น่าเสียดายที่เราไม่ได้ยินเองต่างหาก

อย่าสร้างอนุสาวรีย์ให้อาจารย์ป่วยเลย
ความคิดตื่น ๆ เช่นนั้นมาจากความเคยชินกับสิ่งปลูกสร้าง
โอ้อวดระการตาอีกทีก็ครึกโครม ไม่รู้จักหัดฟังความเงียบ
อาจารย์ป่วยไม่ควรถูกทำให้เป็นเทวรูปศักดิ์สิทธิ์ เมืองไทย
ไม่ขาดแคลนผู้ใหญ่ที่มีไว้สำหรับเช่นไหว้บูชา และยังมีรอคิวอยู่
อีกหลายคน

แต่สามัญชนคนธรรมดาที่ยึดมั่นและต่อสู้เพื่ออุดมคติของ
สามัญชนกลับหายากกว่า สามัญชนที่งามสง่าอย่างอาจารย์ป่วย
สมควรได้รับสิ่งที่พิเศษกว่าอนุสาวรีย์คาด ๆ ที่งอกเป็นดอกเห็ด
ในระยะหลัง

ถ้าหากอยากให้คนรำลึกถึงท่าน คงไม่มีอะไรดีไปกว่าให้
อ่าน “ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ของ
ท่าน นี่คืออุดมคติของสามัญชนเดินดินที่ไม่ต้องปรุงแต่งด้วย
ถ้อยคำวิจิตรหรือทฤษฎีใด ๆ

หากมีอนุสรณ์ชนิดที่ชวนให้คนรุ่นหลังได้อ่านข้อเขียน
ชิ้นนี้ ก็จะดีกว่ารูปเคารพใด ๆ ทั้งสิ้น

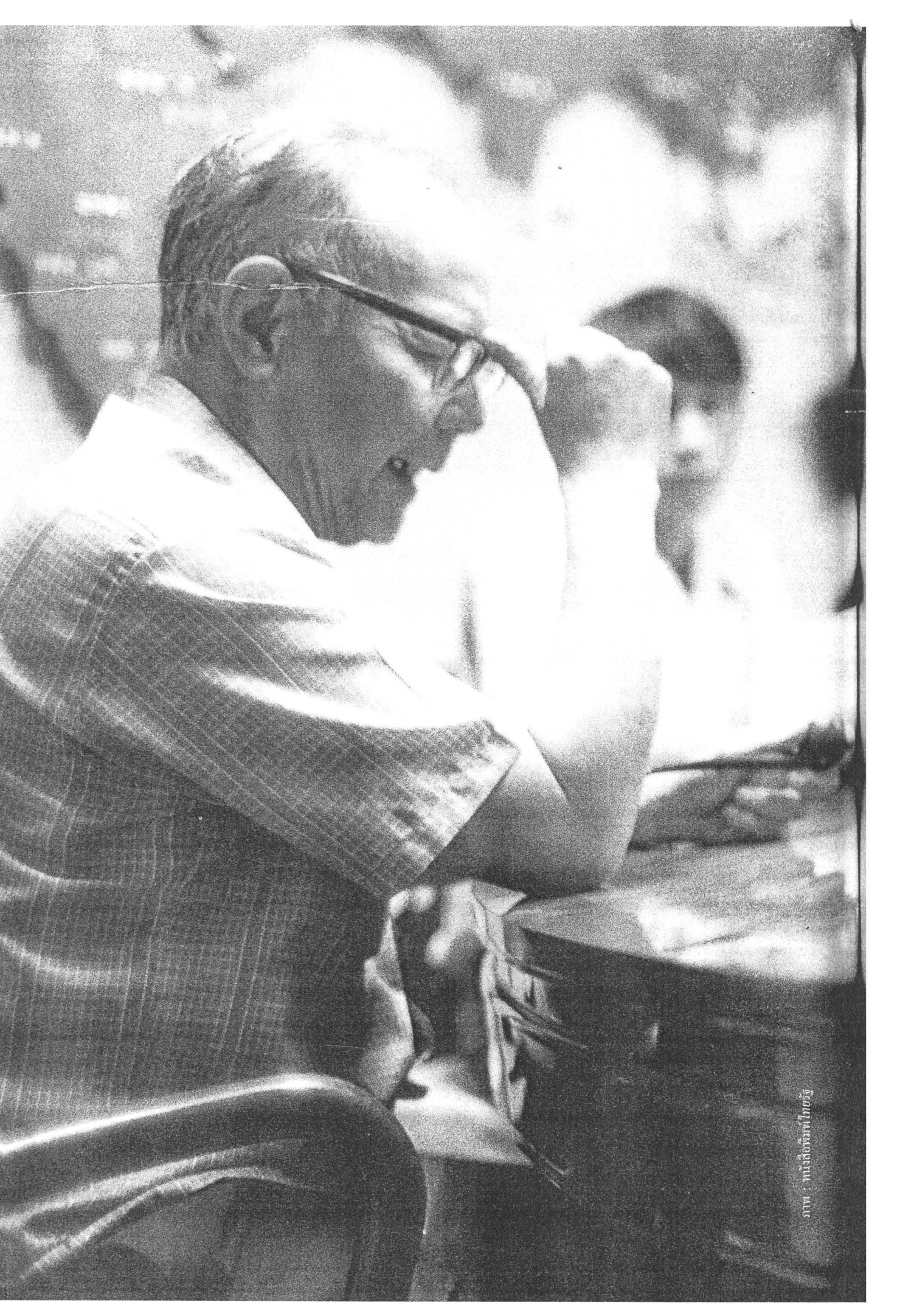
ถ้าหากอยากตอบแทนคุณความดีของอาจารย์ป่วย คงไม่
มีอะไรดีไปกว่าถามตัวเองและตอบตัวเองว่าจะมีส่วนร่วมสร้าง
ความหวังและอุดมคติของคนเดินดินอย่างไร

แต่ก้าวแรกของการรำลึกถึงท่านและตอบแทนคุณความ
ดีของท่าน คงไม่มีอะไรดีไปกว่าชำระสะสางเหตุการณ์ที่ทำร้าย
ทั้งร่างกายและจิตใจของท่าน อนุสรณ์ใด ๆ อย่างเก่งก็เป็นแค่
อัฐิปูนของความอิหลัทธิเหลือคลุมเครือทางประวัติศาสตร์ ถึง
แม้ในระยะหลังจะมีผู้ให้ความเคารพยกย่องท่านอย่างสูง การ
ชำระสะสางอาชญากรรมของรัฐเมื่อ ๖ ตุลา ๑๙ คือการแสดงความ
เคารพต่อท่านที่มีความหมายที่สุด

อาจารย์ป่วยมิใช่ผู้ยิ่งใหญ่ แต่ท่านเป็นสามัญชนเดินดินอัน
ทรงเกียรติและงามสง่าด้วยอุดมคติ คนเช่นนี้มาเกิดในเมืองไทย
น้อยกว่าราชันย์หรือขุนพลผู้ทรงอำนาจ

นับจากนี้ไป เราคงต้องทนอยู่กับเสียงโหวกเหวกหนวกหูทุก
วัน ไม่มีความเงียบในต่างแดนให้เราได้ยินได้ฟังอีกแล้ว □

หมายเหตุ : ขอขอบพระคุณอาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ที่ชวนให้
ผู้เขียนคิดถึงชีวิตช่วงสุดท้ายในความเงียบของท่านอาจารย์ป่วย การตีความ
หมายทั้งหมดเป็นของผู้เขียนเอง

ภาพ : ภาณุวัฒน์/ไทยรัฐ